

KYRYLOV Y.Y.,
Doctor of Economic Sciences, Professor
Kherson State Agrarian University,
Stritenska St., 23, Kherson, Ukraine, 73006
E-mail: kirilov_ye@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5061-2644

KRYKUNOVA V.M.,
PhD. Econ. Sciences, Associate professor
Kherson State Agrarian University,
Stritenska St., 23, Kherson, Ukraine, 73006
E-mail: krykunova_vm@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-5710-8029

ZHOSAN H.V.,
PhD. Econ. Sciences,
Kherson State Agrarian University,
Stritenska St., 23, Kherson, Ukraine, 73006
E-mail: enn89@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3577-6701

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE ENTREPRENEURIAL ACTIVITY SYSTEM: TRANSFORMATION OF APPROACHES AND EVALUATION DIRECTIONS

Topicality. Mutual determination of economic, political, scientific and technical, social, resource, ecological and other elements of the business environment, deepening of internal relations caused the development of the forms and content of firms' social activities of, as well as its conceptual substantiation and evaluation. Integration of Ukraine's economy into the international economic space and the effective interaction of domestic business structures with the actors of world markets should take into account a number of socio-economic conditions and challenges, among which the processes of socialization of entrepreneurship occupy a decisive place that determines the relevance of this paper.

Aim and tasks. The purpose of the study is analyzing the current trends of the corporate social responsibility concept, the directions of the evaluation of its implementation and effectiveness in accordance to existing criteria and world practices. The results of the study have theoretical and applied value and can be used for research purposes and for the Ukrainian business sector improvement strategy development.

Research results. The transformation of the CSR concept reflects the implementation of a more pragmatic approach to the relationship between social issues and business processes strategic management. The social activity is considered as a lever of employees' contradictions and conflicts managing, the human resources quality improving, regional and local development, environmental issues solving. Structurally, corporate social responsibility reflects the economic, legal, ecological, ethical and philanthropic demands of society to business. New trends in CSR have been institutionalized into corporate and industrial codes, multi-stakeholders' initiatives, and private companies' standards, with appropriate monitoring of requirements and outcomes.

Conclusion. The concept and practice of corporate social responsibility is quite "broad", the manifestation of which is determined by the scale of activity, company size, society's expectations at a specific time, etc. Actually, new economic and social norms and indicators of the business structures' performance were developed. CSR in Ukraine is in the stage of formation, its new forms and manifestations are developing, the structure is getting complicated. In order to enhance the long-term business competitiveness through the practices of responsible attitude towards its employees, consumers and other stakeholders different measures are to be applied: informative activities about importance of companies' socially responsible behavior, promotion of best practices of its implementation and evaluation will provide systemic improvement of management processes.

Keywords: corporate social responsibility, entrepreneurial activity, social activity.

КИРИЛОВ Ю.Є.,
Д-р екон. наук, проф.
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»,
Стрітенська ,23, м. Херсон, Україна, 73006
E-mail: kirilov_je@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5061-2644

КРИКУНОВА В.М.,
Канд. екон. наук, доц.
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»,
Стрітенська ,23, м. Херсон, Україна, 73006
E-mail: krykunova_vm@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-5710-8029

ЖОСАН Г.В.
Канд. екон. наук
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»,
Стрітенська ,23, м. Херсон, Україна, 73006
E-mail: enp89@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3577-6701

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ І НАПРЯМІВ ОЦІНЮВАННЯ

Актуальність. Взаємна детермінація економічних, політичних, науково-технічних, соціальних, ресурсних, екологічних й інших елементів бізнес-середовища, поглиблення внутрішньоорганізаційних відносин призвели до розвитку форм і змісту соціальної діяльності фірм, а також її концептуального обґрунтування й оцінки. Інтеграція економіки України до міжнародного економічного простору та забезпечення ефективної взаємодії вітчизняних бізнес-структур із суб'єктами світових ринків має враховувати низку соціально-економічних умов та викликів, серед яких процеси соціалізації підприємницької діяльності посідають визначальне місце, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності, напрямів оцінювання впровадження та ефективності відповідно до наявних критеріїв і світових практик. Результати дослідження мають теоретичне та прикладне значення і можуть бути використані для наукових цілей і при розробленні стратегії розвитку підприємницького сектору України.

Результати. Трансформація концепції КСВ відобразила імплементацію більш прагматичного підходу до взаємозв'язку соціальних проблем і стратегічного менеджменту бізнес-процесів – соціальну діяльність почали використовувати як важіль подолання протиріч і конфліктів із найманими працівниками, поліпшення якості людських ресурсів, регіонального і локального розвитку, розв'язання екологічних проблем. Структурно корпоративна соціальна відповідальність відображає економічні, юридичні, екологічні, етичні та філантропічні запити суспільства до бізнесу. Нові напрями КСВ інституціалізувалися в корпоративні та промислові кодекси, мульти-ініціативи стейкхолдерів, стандарти приватних компаній, з відповідним моніторингом вимог і результатів.

Висновки. На сьогодні концепція і практика корпоративної соціальної відповідальності є достатньо «широкими», конкретний прояв яких визначається сферою діяльності, розміром компанії, очікуваннями суспільства в конкретний момент часу тощо. Фактично утворилися нові економічні і соціальні норми та виміри функціонування бізнес-структур. КСВ в Україні перебуває в стадії становлення, розвиваються її нові форми і прояви, ускладнюється структура. Інформування щодо важливості соціально відповідальної поведінки компаній, просування найкращих практик щодо її реалізації та оцінювання сприятиме системному вдосконаленню управлінських процесів, що дозволить посилити довгострокову конкурентоспроможність через практики відповідального ставлення до своїх співробітників, споживачів та інших стейкхолдерів.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, підприємницька діяльність, соціальна діяльність.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одним із трендів сучасного етапу економічного розвитку, поруч із глобалізацією, інформатизацією,

структурними зрушеннями, посиленням нестабільності і підвищенням темпів науково-технічного прогресу та впровадження інновацій, є соціальна орієнтованість ринкової економіки розвинутих країн, що позначається на умовах здійснення підприємницької діяльності. Взаємна детермінація економічних, політичних, науково-технічних, соціальних, ресурсних, екологічних й інших елементів бізнес-середовища, поглиблення внутрішньоорганізаційних відносин призвели до розвитку форм і змісту соціальної діяльності фірм, а також її концептуального обґрунтування й оцінки. Інтеграція економіки України до міжнародного економічного простору та забезпечення ефективної взаємодії вітчизняних бізнес-структур із суб'єктами світових ринків має враховувати низку соціально-економічних умов та викликів, серед яких процеси соціалізації підприємницької діяльності посідають визначальне місце, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Питання соціальної відповідальності підприємницького сектору, напрями, механізми, доцільність та ефективність її реалізації є предметом уваги науковців. Вітчизняними та зарубіжними науковцями розглянуто окремі аспекти генезису концепції [1, 7] та тлумачення дефініції «корпоративна соціальна відповідальність» [4, 8, 9, 19, 20], практики застосування [4, 5, 14, 15, 18], класифікацію національних моделей [7, 15], економічне обґрунтування та правове і нормативне забезпечення [2, 10, 14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зазначених працях проблематику соціальної відповідальності переважно проаналізовано стосовно одного із наведених аспектів. Не приділено достатньо уваги трансформації та урізноманітненню форм соціальної діяльності, а також взаємозв'язку між сучасною структурою корпоративної соціальної відповідальності та напрями оцінювання її результативності.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності, напрямів оцінювання впровадження та ефективності відповідно до наявних критеріїв і світових практик. Для досягнення поставленої мети необхідно розглянути еволюцію корпоративної соціальної відповідальності у теоретичній і прикладній площині, розробити структуру корпоративної соціальної відповідальності як складової функціонування підприємницьких структур, висвітлити відповідні напрями та практику оцінювання.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Ретроспективно практики корпоративної соціальної відповідальності зазнали значної трансформації – від експериментів на рівні окремого підприємства до системи заходів, що стала елементом стратегії фірми та перетворилася на соціоекономічний інститут сучасної ринкової економіки (табл. 1) [1, 7, 16, 19]. У теоретичній площині концепції не стільки замінили одна одну в хронологічному порядку, скільки мають комплементарний характер, відображають проблематику соціальної відповідальності в контексті розвитку її мотивації, а також практичного досвіду.

Трансформація концепції відобразила імплементацію більш прагматичного підходу до взаємозв'язку соціальних проблем і стратегічного менеджменту бізнес-процесів – соціальну діяльність почали використовувати як важіль подолання протиріч і конфліктів із найманими працівниками, поліпшення якості людських ресурсів, регіонального і локального розвитку, розв'язання екологічних проблем. Програми КСВ стали спланованим комплексом заходів, спрямованих на формування сприятливого для функціонування бізнес-середовища, орієнтованих на загальну стратегію розвитку фірми. Відповідно, високий рівень прибутку в короткостроковій перспективі втратив позиції ключового показника ефективності. Першочергового значення набуло підвищення адаптивності економічної системи підприємства і забезпечення довгострокового зростання, яке базується на максимальному врахуванні інтересів стейкхолдерів [19].

Соціальне підприємство – одна з нових організаційних форм, яка передбачає використання бізнес-методів для вирішення різноманітних соціальних проблем: безробіття, соціальний захист та соціальне залучення. Соціальний ефект є цільовою функцією, а не побічним продуктом діяльності соціальних підприємств. Соціальні цілі закріплені у статуті організації або в інших документах, які приймаються засновниками і є обов'язковими до виконання. Прибуток від комерційної діяльності використовують для розв'язання соціальних завдань [5, 11].

Європейська комісія виділяє чотири основні напрями, в яких працюють соціальні підприємства: робоча інтеграція (навчання та інтеграція людей з обмеженими можливостями та безробітних); особисті соціальні послуги (здоров'я, добробут та медична допомога, професійне навчання, освіта, медичні

послуги, послуги з догляду за дітьми, послуги для людей похилого віку або допомога малозабезпеченим людям); розвиток територій, що знаходяться у несприятливих районах (соціальні підприємства в віддалених сільських районах, схеми розвитку/реабілітації мікрорайонів в міських районах, допомога у розвитку та співпраця з третіми країнами); інше (включаючи переробку, захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культуру та історичне збереження, науку, дослідження та інновації, захист прав споживачів та любителів спорту). Таким чином, однією із визначальних ознак є наявність цільової соціально вразливої категорії населення або цільової соціальної проблеми, на яку спрямована діяльність підприємства [11].

Інновацією сучасного етапу є також імпакт-інвестування, що має на меті не уникнення або нейтралізацію негативних екстерналій бізнес-процесів, а характеризується іманентною спрямованістю на одночасне досягнення економічного, соціального та екологічного ефекту підприємницької діяльності.

Таблиця 1

Еволюція ідеї і практик соціальної відповідальності*

Період часу	Характеристика етапу розвитку
XVIII-XIX ст.	Зародження ідеї соціальної відповідальності бізнесу – обґрунтування потреби у заходах та їх реалізація визначаються етичними і релігійними переконаннями окремих власників підприємств.
Середина XIX – початок XX ст.	Соціальна відповідальність підприємців розвивається у формі меценатства і надалі зумовлена виключно ініціативою власників підприємств, їхніми переконаннями, має нерегулярний характер, зазвичай не має чітко визначеної цільові групи населення. Реалізується як добродійна діяльність, меценатство, основні сфери уваги – культура і мистецтво, допомога бідним, розвиток медицини і освіти. Ідея соціальної відповідальності набуває державно-громадського визнання.
Початок XX ст.	Доктрина капіталістичної благодійності, відповідно до якої прибуткові організації повинні жертвувати частину свого прибутку на фінансування суспільних потреб (Е. Карнегі «Євангеліє процвітання»). Діяльність прибічників набуває організованого характеру (рух Rotary в Чикаго; заснування благодійного фонду Рокфеллера).
50-70-ті роки XX ст.	Започатковано системний науковий аналіз соціальної відповідальності. Базова концепція КСВ: суспільство висуває до бізнесу вимоги щодо дотримання стандартів, які необхідно враховувати при здійсненні підприємницької діяльності. Опублікування праці Г. Боуена (Howard R. Bowen) «Соціальна відповідальність бізнесмена», 1953 р.
80-90-х рр. XX ст.	Концепція корпоративної соціальної сприйнятливості – соціальна активність є обов’язковою складовою образу добросовісного «корпоративного» громадянина, іміджу підприємства. Основними формами її реалізації є PR-акції, рекламні кампанії в області спорту, культури, освіти.
Початок XXI ст.	Концепція корпоративної соціальної діяльності: репутацію формують поведінка і дії фірми. Соціально-відповідальна діяльність підприємства стає базою загальної стратегії його розвитку, передумовою формування ділової репутації підприємства. Основним орієнтиром є не забезпечення високого рівня прибутку в короткостроковій перспективі, а створення умов для довгострокового розвитку. Розвиваються концепція і практика соціального підприємництва та імпакт-інвестування.

*[розроблено авторами]

Імпакт-інвестування (impact investment) – це тип інвестування, що здійснюється «в компанії, організації чи фонді з метою створення вимірюваної суспільної чи екологічної користі та отримання фінансової віддачі» (за версією Global Impact Investing Network). Це своєрідна гібридна модель, що органічно поєднує класичний бізнес, соціально відповідальну поведінку і філантропію [3, 6, 12, 14].

Програма ООН з розвитку (UNDP) визначає три головні принципи імпаکت-інвестування: прибутковість (з нормою прибутку вищою чи нижчою за середню на даному ринку), здійснення позитивного впливу на суспільство або/та довкілля, зобов'язання оцінювати соціальні та екологічні результати інвестування відповідно до чинних критеріїв.

Імпакт-інвестиції не асоціюються із конкретними активами чи сектором бізнесу. За даними business.ua, за останні три роки ринок імпакт-інвестицій зріс на 50 млрд дол. США. Global Impact Investing Network свідчить, що за минулий рік 1,3 трлн дол. США – це загальний пакет імпакт-інвестицій. Імпакт-інвестиції розглядають як драйвери вартості бізнесу і здебільшого реалізують у формі культурних проектів, ревіталізації покинутих просторів, створення громадських просторових локацій, неформальних освітніх активностей тощо. Якщо соціальні підприємці генерують прибуток для створення можливості досягнення соціальних цілей, то імпакт-інвестори формулюють комбіновані цілі і розраховують на отримання фінансового і соціального результату інвестування одночасно.

Таким чином, глобалізація та пов'язане з нею загострення конкуренції, підвищення громадянської активності, зростаюча роль нематеріальних активів (репутація, бренд), конкуренція компаній за персонал індукують особливу увагу фірм до питань соціальної відповідальності і соціальної діяльності, стимулюють розвиток нових форм її реалізації. Об'єктами соціальних акцій стали умови життя населення, відпочинок співробітників, поліпшення інфраструктури міст тощо. КСВ є компонентом інтегрованого підходу до ефективного управління взаємодією зі стейкхолдерами, спрямованого на отримання і посилення конкурентних переваг.

Власники і топ-менеджери бізнесу розглядають сталий розвиток компаній, що поєднує економічні, соціальні та екологічні фактори, як інструмент зниження підприємницьких ризиків, зміцнення конкурентоспроможності, підвищення ефективності персоналу і прихильності споживачів, покращення репутації, створення внеску підприємницького сектору в економічний і соціальний розвиток територій своєї присутності. Тим самим формується сприятливе бізнес-середовище для реалізації довгострокових стратегій розвитку в контексті дотримання балансу інтересів зацікавлених сторін.

Структурно «корпоративна соціальна відповідальність» відображає економічні, юридичні, екологічні, етичні та філантропічні запити суспільства до бізнесу (рис. 1). Спосіб інтеграції наведених складових і завдань становить національну модель КСВ, що визначається рівнем розвитку економіки та культурною специфікою суспільства.

Сучасний підхід до реалізації КСВ ґрунтується на комбінації моральних цінностей, раціонального розрахунку та економічної доцільності й відображає вимоги до підприємств щодо дотримання певних стандартів не лише в економічній, а й соціальній та екологічній сферах, що означає урізноманітнення форм і проявів соціально відповідальної поведінки на різних рівнях та у сферах діяльності.

Комплексний характер концепції КСВ та її динамічний розвиток корелює з її різноманітними тлумаченнями на практиці [8, 9, 13, 17, 20]. Наведемо деякі з них:

1. КСВ – це концепція, відповідно до якої компанії добровільно вирішують забезпечувати внесок у покращення суспільства і чисте навколишнє середовище, інтегрувати соціальні та екологічні аспекти у бізнес-процеси підприємств та в їхню взаємодію з зацікавленими сторонами (Зелена книга Європейської комісії).

2. КСВ – це бізнес-підхід, що сприяє сталому розвитку суспільства через забезпечення економічних, соціальних та екологічних вигід всім стейкхолдерам (Financial Times).

3. КСВ – інтеграція бізнес-діяльності та взаємодії із зацікавленими сторонами із врахуванням соціальних та екологічних проблем, збалансування економічного, екологічного та соціального імперативу («Triple-Bottom-Line- Approach»), спрямоване одночасно на очікування власників та стейкхолдерів (ООН, Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO)).

4. Міжнародна неприбуткова організація «Бізнес для соціальної відповідальності» (Business for Social Responsibility (BSR)) визначає КСВ як «досягнення комерційних цілей з врахуванням етичних і ціннісних критеріїв, поваги до людей, суспільства і зовнішнього середовища».

5. Уніфікований варіант запропоновано у Міжнародному стандарті ISO 26000:2010 «Керівництво з соціальної відповідальності»: «соціальна відповідальність – відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на навколишнє середовище і суспільство через прозору та

етичну поведінку, яка сприяє: стійкому розвитку, включаючи здоров'я та благополуччя суспільства; враховує очікування стейкхолдерів; відповідає законодавству й міжнародним нормам; інтегрована у структуру компанії та її поведінку».

Рис. 1. Структура корпоративної соціальної відповідальності

Найбільшою ініціативою у царині КСВ є Глобальний договір ООН (UN Global Compact), спрямований на поширення і запровадження у бізнес-практику задекларованих 10 принципів етичної поведінки в сфері прав людини, трудових відносин, протидії корупції й охорони довкілля та 17 Цілей сталого розвитку [16]. Більше 9500 структур зі 162 країн є учасниками Глобального договору, що фактично є діалоговою платформою бізнесу, інвесторів, інституційних суб'єктів громадянського суспільства, профспілок, асоціацій роботодавців, органів місцевого самоврядування та уряду. Декларуючи наміри щодо покращення бізнес-практик і взаємодії із

стейкхолдерами, підписанти одночасно беруть на себе зобов'язання щодо оприлюднення результатів й складання відповідної звітності.

Розгляньмо основні напрями оцінювання корпоративної соціальної відповідальності відповідно до сучасного тлумачення її сутності і складових (табл. 2). Соціальна звітність дає конкретизоване і структуроване уявлення про соціально відповідальну діяльність бізнесу, включаючи і ті її прояви, що не підлягають кількісному вимірюванню.

Таблиця 2

Напрями оцінювання корпоративної соціальної відповідальності у соціальному звіті*

Напрями оцінювання КСВ	Зміст оцінювання КСВ
ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ	забезпечення робочих місць; національне виробництво; експорт продукції; сплата податків; відповідальність за продукт на всіх стадіях життєвого циклу; протидія корупції; протидія негативним наслідкам конкуренції
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА	екологічні інвестиції; оптимізація використання ресурсів; зменшення впливу підприємства на довкілля; утилізація та мінімізація відходів; застосування екологічних ресурсів
УМОВИ ПРАЦІ	відповідність міжнародним соціальним стандартам і нормативам; гідна оплата праці; навчання та розвиток персоналу; стандартизована система охорони праці та безпеки персоналу; працевлаштування інвалідів; здоров'я та безпека на робочому місці; гендерна рівність
СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ	освітні проекти; допомога соціально незахищеним прошаркам населення; сприяння відродженню духовності та історико-культурної спадщини; розвиток спорту; свобода асоціації та ведення колективних переговорів; умови використання дитячої праці; примусова або обов'язкова праця; права корінних і нечисленних народів

*авторська розробка за [2]

Нефінансовий (соціальний) звіт є одним із інструментів підвищення якості корпоративного управління та моніторингу сталого розвитку компаній, включаючи планування та оцінювання діяльності. Одночасно він є засобом підвищення прозорості діяльності фірми, поліпшення діалогу зі стейкхолдерами. Соціальна звітність підприємств відображає не тільки благодійні та спонсорські програми підприємства, але і будь-які інші соціально значущі аспекти її діяльності, які можуть спричинити суттєві наслідки для самої компанії, споживачів її продукції, акціонерів, контрагентів, інших зацікавлених осіб.

На сьогодні використовують низку міжнародних стандартів, згідно з якими вимірюють рівень КСВ підприємств, враховуючи комплексний характер даного напрямку функціонування підприємницьких структур та сучасні запити суспільства (табл. 3) [2]. Інші, часто застосовувані міжнародні стандарти та індекси корпоративної соціальної відповідальності, – DJSI, Bench Marks, CPI – «Corporate Philanthropy Index», CRA – «Corporate Responsibility Audit», CRT, EII – «Econometric Impact Index», FTSE, EFQM – «Framework for Corporate Social Responsibility», SI.

Такі тенденції пояснюються спрощеним сприйняттям суб'єктами вітчизняного підприємницького сектору поняття «соціальна відповідальність» (як податкової дисципліни, філантропії, соціальних акцій тощо) та неготовністю до інформаційної транспарентності, надання зацікавленим сторонам всебічної інформації про бізнес-процеси та їхній вплив на зовнішнє середовище функціонування.

Таблиця 3

Основні міжнародні стандарти КСВ

Назва	Опис
AA 1000 – «Account Ability»	Встановлює порядок оцінки соціальної відповідальності, включає процедуру і набір критеріїв, дозволяє зробити оцінку успіху організації в економічній, екологічній, соціальній середовищах

GRI – «Global Reporting Initiative»	Найбільш повно охоплює діяльність компаній і найпоширеніший в світі стандарт соціальної звітності, описує економічний, соціальний і екологічний прогрес компанії
ISO 14000	Описує соціальну відповідальність корпорацій в дотриманні екологічних вимог на виробництві
SA 8000 – «Соціальний захист»	Розроблений Social Accountability International's, охоплює сферу вирішення наступних проблем: праця дітей, примусова праця, здоров'я і безпеку, свобода об'єднання і право на переговори про укладення колективного договору, дискримінація, дисциплінарні заходи, робочий час, оплата праці, системи управління. Успішно інтегрується до стандартів ISO 9001: 2000, ISO 14001: 2004, ISO 9001:2008, OHSAS 18001: 1999
ISO 26000:2010	Міжнародний стандарт ISO, який дає вказівки щодо соціальної відповідальності. Він призначений для використання організаціями усіх типів, у державному і приватному секторах, в розвинених країнах і країнах, які розвиваються, а також у країнах з перехідною економікою. Він допоможе їм побудувати роботу соціально відповідальним чином, чого усе більше вимагає суспільство. ISO 26000 містить добровільні рекомендації, а не вимоги, і тому не використовується в якості стандарту сертифікації, як управлінські стандарти ISO 9001:2008 та ISO 14001:2004.

В Україні лише 7 компаній у 2017 р. підготували звіти за комплексною системою GRI (табл. 4) [10].

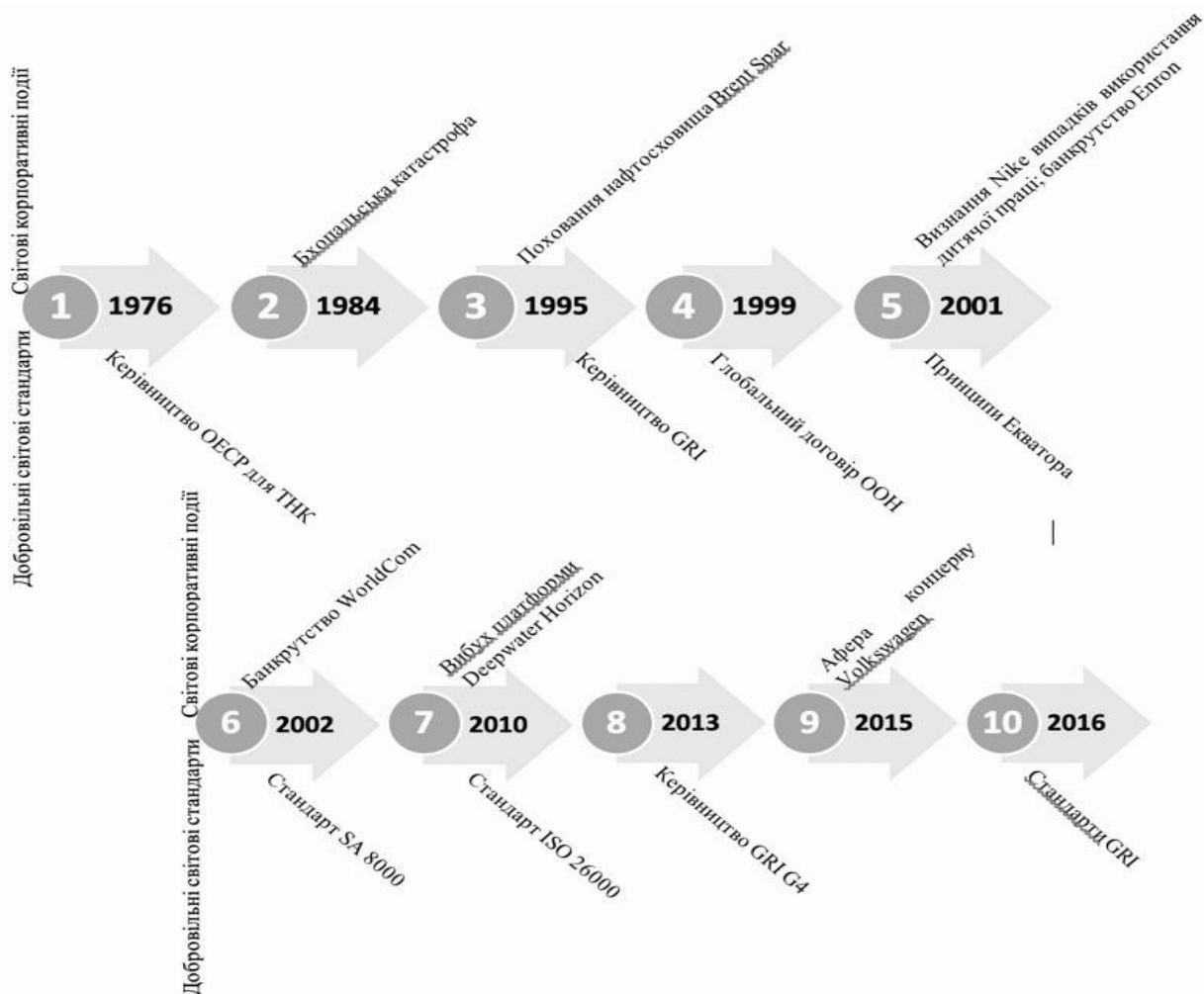

Рис. 3. Історія створення добровільних світових стандартів нефінансової звітності (розроблено авторами)

Інші – використовують для цього форми альтернативних стандартів (AA1000, Глобальний договір ООН). Стосовно динаміки кількості українських компаній, що звітують за стандартом GRI в період за 2008-2018 рр. слід зазначити такі тенденції: найбільшу кількість звітуючих фірм зафіксовано у 2012-2013 рр. – 11 на рік. Даний період можна назвати піком кількості компаній. До цього часу з 2008 р. по 2011 р. відбувалося поступове зростання показника. Після 2013 р. в кризовий період відбулося зниження кількості фірм, що подавали нефінансову звітність за стандартом GRI до 7-8 на рік. Стандартизація КСВ є методом регуляторного заохочення та об'єктивного оцінювання соціально відповідальних компаній на міжнародному та національному рівні, що дозволяє, з одного боку, уніфікувати показники, а з іншого, – виявити найбільш ефективні та перспективні види соціальної діяльності.

Таблиця 4

Українські компанії, що звітують за стандартом GRI

№	Міжнародна назва компанії	Сфера діяльності	Рік звітування
1	ArcelorMittal Ukraine	Вироби з металів	2012-2017
2	Astarta	Сільське господарство	2013-2018
3	BDO Ukraine	Інше	2011-2012
4	Carlsberg Ukraine	Продукти харчування та напої	2012, 2014, 2016
5	Coca-Cola Ukraine	Інше	2010, 2012, 2015, 2017
6	Dneprospetsstal	Вироби з металів	2011-2013
7	DTEK	Видобуток	2008, 2010
8	Ernst & Young Ukraine	Комерційні послуги	2011-2013, 2015, 2017
9	Galnaftogaz	Енергетика	2012-2017
10	Kernel	Сільське господарство	2015-2017
11	KPMG Ukraine	Інше	2014
12	Kyiv Star	Телекомунікації	2008-2013
13	Metinvest	Вироби з металів	2013
14	Mondelez Ukraine	Продукти харчування та напої	2014
15	Nemiroff	Інше	2011
16	Obolon	Продукти харчування та напої	2009-2010, 2012-2016
17	Platinum Bank	Фінансові послуги	2011-2013
18	SCM Group	Інше	2013
19	Unicredit Bank Ukraine	Фінансові послуги	2010, 2012-2017
20	ViDi Group	Логістика	2011
21	Volia	Телекомунікації	2015-2016

Джерело: [10]

Основними перевагами дотримання стандартів соціальної відповідальності на рівні компанії є такі [2]:

1. Удосконалення екологічних аспектів бізнес-процесів – ріст продуктивності й доходів.

2. Покращення корпоративної репутації, підвищення прихильності клієнтів і цінності бренда.
3. Доступність більш кваліфікованого та професіонального персоналу.
4. Вихід на нові ринки.
5. Ефективне управління ризиками – своєчасне прогнозування, оцінювання та реагування.

Дослідження офіційних звітів з КСВ виявило, що українські підприємці розглядають КСВ у її «вузькому значенні»: сплата податків, виконання встановлених законами зобов'язань перед державою та доброчинність [21]. Не набули широкого використання такі практики, як: урахування культурної специфіки споживача, використання системи соціального маркування продукції, зворотній зв'язок зі споживачами, надання інформації про якість і безпеку продукції, задоволення потреб споживачів, які мають спеціальні вимоги, моніторинг впливу на довкілля тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні концепція і практика корпоративної соціальної відповідальності є достатньо «широкими», конкретний прояв яких визначається сферою діяльності, розміром компанії, очікуваннями суспільства в конкретний момент часу тощо. Нові напрями КСВ інституціалізувалися в корпоративні та промислові кодекси, мульти-ініціативи стейкхолдерів, стандарти приватних компаній, з відповідним моніторингом вимог і результатів. Фактично утворилися нові економічні і соціальні норми та виміри функціонування бізнес-структур.

КСВ в Україні перебуває в стадії становлення, розвиваються її нові форми і прояви, ускладнюється структура. Найактивнішими у цій сфері є представництва іноземних компаній, що реалізують сучасні світові принципи і стандарти, а також вітчизняні фірми, які удосконалюють свою діяльність на засадах концепцій управління якістю. Інформування щодо важливості соціально відповідальної поведінки компаній, просування найкращих практик щодо її реалізації та оцінювання сприятиме системному вдосконаленню управлінських процесів, що дозволить посилити довгострокову конкурентоспроможність через практики відповідального ставлення до своїх співробітників, споживачів та інших стейкхолдерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильчук І.П. Теоретико-методологічні засади й еволюція концепції соціально відповідального інвестування [Електронний ресурс]: БІЗНЕСІНФОРМ. 2015. № 1. С. 21-28. URL : http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-1_0-pages-21_28.pdf
2. Жосан Г.В., Савіна Г.Г. Соціальна звітність підприємств харчової промисловості // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економічні науки» : зб. наук. праць. 2013. Вип. № 3 (63). С. 129-136.
3. Імпакт-інвестування: від \$10 млрд до \$228 млрд за три роки [Електронний ресурс]. URL : <https://business.ua/spetsproekty/item/4009-impaktinvestuvannia>
4. Комарницький І.Ф., Галушка З.І. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством [Електронний ресурс]. URL : http://www.nbuiv.ua/portal/soc_gum/znpen/2010_6/7_Social.pdf
5. Новий тренд – соціальне підприємництво [Електронний ресурс]. URL : <https://partnership.globalcompact.org.ua/publication/3> 2018-12-05
6. Попов Є. Імпакт-інвестиції як нове покоління бізнесу: 5 сфер, де бізнес змінює українські міста [Електронний ресурс]. URL : <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/01/11/235034/>
7. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку / А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. К. : КНЕУ, 2012. 501 с.
8. Definition of corporate social responsibility (CSR) / Financial Times / Lexicon. [Електронний ресурс]. URL : [http://lexicon.ft.com/Term?term=corporate-social-responsibility--\(CSR\)](http://lexicon.ft.com/Term?term=corporate-social-responsibility--(CSR))
9. Green Paper: Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility [Електронний ресурс]. URL : europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-9_en.pdf 2001 Comission of the European Communities 37 p.
10. GRI (Global Reporting Initiative) [Електронний ресурс]. URL : <https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx>
11. Growth. Sectors of the Social economy in the EU: Social enterprises. European Commission. [Електронний ресурс]. URL : https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en
12. Impact Investment [Електронний ресурс]. URL :

- http://www.undp.org/content/dam/sdfinance/doc/Impact%20Investment%20_%20UNDP.pdf
13. ISO 26000 - Social responsibility [Електронний ресурс]. URL : <https://iso26000.info/definitions/>
14. Logue, D., McAllister, G. and Schweitzer, J. (2017) Social Entrepreneurship and Impact Investing Report. [Електронний ресурс]. URL : https://www.uts.edu.au/sites/default/files/article/downloads/UTS%20SEIII%20Research%20Report_2017.pdf
15. Mazurkiewicz, P. Corporate Environmental Responsibility: Is a Common CSR Framework Possible? [Електронний ресурс]. URL : <https://siteresources.worldbank.org/EXTDEVCOMSUSDEV/Resources/csrframework.pdf>
16. The world's largest corporate sustainability initiative [Електронний ресурс]. URL : <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc>
17. Overview of Corporate Social Responsibility [Електронний ресурс]. URL : <http://www.bulentsenver.com/yeditepe/htm/BSR%20%BB%20Business%20for%20Social%20Responsibility%20-%20Overview%20of%20Corporate%20Social%20Responsibility-b.htm>
18. Pandit, V., Tamhane, T. A closer look at impact investing [Електронний ресурс]. URL : <https://www.mckinsey.com/industries/private-equity-and-principal-investors/our-insights/a-closer-look-at-impact-investing>
19. Rothaermel, Frank T. Strategic management. Third edition. New York, NY : McGraw-Hill Education, 2017. 526 p.
20. What is CSR? [Електронний ресурс]. URL : <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>
21. Zinchenko A., Saprykina M. CSR Development in Ukraine 2010-2018 [Електронний ресурс]: Kyiv : Printing House 'Yuston', 2017. 52 p. URL : http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/CSR_2017_research_en.pdf

REFERENCES

1. Vasylychuk, I.P. (2015). Teoretyko-metodologichni zasady j evolyuciya koncepciji socialno vidpovidal'nogo investuvannya [Theoretical and Methodological Bases, Evolution of the Conception of Socially Responsible Investing]. *BIZNESINFORM – BUSINESSINFORM*, 1, 21-28. Retrieved from http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-1_0-pages-21_28.pdf [in Ukrainian].
2. Zhosan, G.V., & Savina, G.G. (2013). Socialna zvitnist pidpryyemstv xarchovoyi promyslovosti [Social Reporting of Food Industry Enterprises]. *Visnyk Nacional'nogo universytetu vodnogo gospodarstva ta pryrodokorystuvannya. Seriya «Ekonomichni nauky»*. Zbirnyk naukovykh prac – Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. Series "Economic Sciences". Collection of scientific works, Vol. 3 (63), 129-136 [in Ukrainian].
3. Impakt-investuvannya: vid \$10 mlrd do \$228 mlrd za try roky [Impact-investing: from \$ 10 billion to \$ 228 billion over three years]. (n.d.). www.business.ua Retrieved from <https://business.ua/spetsproekty/item/4009-impaktinvestuvannia> [in Ukrainian].
4. Komarnyckyj, I. F. & Galushka, Z. I. (2010). Socialna vidpovidalnist biznesu yak instrument upravlinnya suchasnym pidpryyemstvom [Social responsibility of business as a management tool for a modern enterprise]. www.nbuu.ua Retrieved from http://www.nbuu.ua/portal/soc_gum/znpn/2010_6/7_Social.pdf [in Ukrainian].
5. Novyj trend – socialne pidpryyemnytvo [A new trend is social entrepreneurship]. (n.d.). www.partnership.globalcompact.org.ua Retrieved from <https://partnership.globalcompact.org.ua/publication/32018-12-05> [in Ukrainian].
6. Popov, Ye. (2019). Impakt-investyciji yak nove pokolinnya biznesu: 5 sfer, de biznes zminyuye ukrayinski mista [Impact-investment as a new generation of business: 5 spheres where business changes Ukrainian cities]. (n.d.). www.life.pravda.com.ua Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/01/11/235034/> [in Ukrainian].
7. Kolot, A. M., Grishnova O. A. et.al. (2012). Socialna vidpovidalnist: teoriya i praktyka rozvytku [Social responsibility: the theory and practice of development]. A. M. Kolota (Ed.). Kiev: KNEU [in Ukrainian].
8. Definition of corporate social responsibility (CSR) / Financial Times / Lexicon / (n.d.). www.lexicon.ft.com Retrieved from [http://lexicon.ft.com/Term?term=corporate-social-responsibility--\(CSR\)](http://lexicon.ft.com/Term?term=corporate-social-responsibility--(CSR))

9. Green Paper: Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility (n.d.). *www.europa.eu* Retrieved from europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-9_en.pdf 2001 Commission of the European Communities 37 p.
10. GRI (Global Reporting Initiative) (n.d.). *www.globalreporting.org* Retrieved from <https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx>
11. Growth. Sectors of the Social economy in the EU: Social enterprises. European Commission (n.d.). *www.ec.europa.eu* Retrieved from https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en
12. Impact Investment (n.d.). *www.undp.org* Retrieved from http://www.undp.org/content/dam/sdfinance/doc/Impact%20Investment%20_%20UNDP.pdf
13. ISO 26000 - Social responsibility (n.d.). *www.iso26000.info* Retrieved from <https://iso26000.info/definitions/>
14. Logue, D., McAllister, G. and Schweitzer, J. (2017) Social Entrepreneurship and Impact Investing Report. Retrieved from https://www.uts.edu.au/sites/default/files/article/downloads/UTS%20SEIII%20Research%20Report_2017.pdf
15. Mazurkiewicz, P. Corporate Environmental Responsibility: Is a Common CSR Framework Possible? Retrieved from <https://siteresources.worldbank.org/EXTDEVCOMSUSDEVT/Resources/csrframework.pdf>
16. The world's largest corporate sustainability initiative (n.d.). *www.unglobalcompact.org* Retrieved from <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc>
17. Overview of Corporate Social Responsibility (n.d.). *www.bulentsenver.com* Retrieved from <http://www.bulentsenver.com/yeditepe/htm/BSR%20%BB%20Business%20for%20Social%20Responsibility%20-%20Overview%20of%20Corporate%20Social%20Responsibility-b.htm>
18. Pandit, V., Tamhane, T. A closer look at impact investing (n.d.). *www.mckinsey.com* Retrieved from <https://www.mckinsey.com/industries/private-equity-and-principal-investors/our-insights/a-closer-look-at-impact-investing>
19. Rothaermel, Frank T. (2017) Strategic management. Third edition *New York, NY: McGraw-Hill Education*, 526.
20. What is CSR? (n.d.). *www.unido.org* Retrieved from <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>
21. Zinchenko A., Saprykina M. (2017) CSR Development in Ukraine 2010-2018 Kyiv: Printing House 'Yuston', 52. Retrieved from http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/CSR_2017_research_en.